

بررسی رابطه هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شیراز

نجمه کشاورز¹، میترا امینی²، آرش مانی³، پریسا نبیئی^{4*}، زهرا صفاری⁵، محمدمراد جعفری⁶
مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شیراز، شیراز، ایران

A study on the relationship between emotional intelligence and academic achievement in students of Shiraz University of Medical Sciences

Najmeh Keshavarz¹, Mitra Amini², Arash Mani³, Parisa Nabeiei^{4*}, Zahra Saffari⁵, Mohammad Morad Jafari⁶

Education Development Center, Shiraz University of Medical Sciences, Shiraz, Iran

Abstract

Introduction: Emotional intelligence has nowadays been dealt with as a new factor in many fields, particularly management and education and its relationship with other variables has been investigated. This study was designed to determine the correlation between emotional intelligence (EQ) and educational academic achievement.

Materials and Methods: This study was an analytical, cross-sectional study on Shiraz medical students. The study population included all students at Shiraz Medical School from whom 100 were randomly selected. The Bradberry's EQ questionnaire was used in this study for data collection. The validity and reliability of this questionnaire were determined by Ganji. The indicator for academic achievement was the students' grade point averages (GPA). The data were analyzed, using SPSS software, version 14.

Results: The mean score for emotional intelligence for medical students was 16.37 ± 1.04 with the range of 1-103. There was no statistically significant relationship between emotional intelligence and academic achievement ($P=0.949$).

Conclusion: This study showed that emotional intelligence was not high in medical student. The lack of a significant relationship between the emotional intelligence and the academic achievement may be due to the type of test student take which are basically based on what the students have memorized but not in-depth learning.

Keywords

Emotional Intelligence, Intelligence, Academic achievement, Medical students

چکیده

مقدمه: امروزه هوش هیجانی به عنوان یک موضوع جدید در بسیاری از علوم، به خصوص مدیریت و آموزش مطرح شده و رابطه آن با متغیرهای مختلفی مورد بررسی قرار گرفته است. با توجه به اهمیت و نقش هوش هیجانی در موفقیت تحصیلی دانشجویان، این پژوهش با هدف بررسی رابطه بین هوش هیجانی و موفقیت تحصیلی در دانشجویان پزشکی شیراز انجام گرفته است.

مواد و روش‌ها: پژوهش حاضر از نوع توصیفی تحلیلی و مقطعی در دانشجویان پزشکی می‌باشد. جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان پزشکی شیراز و نمونه شامل 100 نفر از آنان بوده است که به شیوه تصادفی انتخاب شدند. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه هوش هیجانی بردبری که شامل چهار بعد (خودآگاهی، خودمدیریتی، آگاهی اجتماعی و مدیریت ارتباطی) است، بود. پایایی این پرسشنامه، توسط گنجی با استفاده از آلفای کرونباخ، 88٪ تعیین شد. روایی آن نیز توسط اساتید این حوزه تأیید گردید. همچنین شاخص پیشرفت تحصیلی، معدل کل دانشجویان پزشکی بود. جهت تجزیه و تحلیل نتایج از آزمون‌های آماری توصیفی، تی مستقل و تحلیل واریانس در نرم افزار SPSS نسخه 14 استفاده گردید.

نتایج: باتوجه به یافته‌های پژوهش، میانگین نمره هوش هیجانی $16/37 \pm 1/04$ بود که باتوجه به دامنه نمرات هوش هیجانی (103-1)، نمره هوش هیجانی پایین می‌باشد. همچنین بین نمره هوش هیجانی و ابعاد آن با نمره پیشرفت تحصیلی تفاوت معناداری وجود ندارد ($p=0/949$).

نتیجه گیری: مطالعه نشان داد هوش هیجانی دانشجویان پزشکی بالا نیست. فقدان ارتباط معنادار بین هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی، ممکن است به دلیل نوع آزمون گرفته شده از دانشجویان باشد که اساساً عمق یادگیری را نمی‌سنجد بلکه آنچه را که دانشجویان حفظ کرده‌اند، می‌سنجد.

واژگان کلیدی

هوش هیجانی، هوش، پیشرفت تحصیلی، دانشجویان

مقدمه

هوش یکی از وجوه قابل توجه در سازش‌یافتگی افراد با محیط و همچنین به‌عنوان یکی از عوامل تفاوت‌های فردی به‌شمار می‌رود. برخی از صاحب‌نظران هوش را به عنوان ماهیتی واحد و برخی آن را واجد مؤلفه‌های مختلف می‌دانند. مفاهیمی چون «هوش اجتماعی» «هوش بین فردی» و «هوش هیجانی»، به عنوان مؤلفه‌های مؤثر بر پیشرفت تحصیلی، در حال حاضر ذهن پژوهشگران متعددی را به خود مشغول کرده است [1]. اولین بار مفهوم هوش هیجانی در سال 1940 مطرح شد و پس از آن در سال 1990، Salvi و همکاران، برای نخستین بار مفهوم هوش هیجانی را به صورت کلی بیان کردند [2].

قبل از مطرح شدن مفهوم هوش هیجانی، همه نگاه‌ها معطوف به هوش شناختی بود و آن را به‌عنوان مؤثرترین عامل در موفقیت افراد می‌دانستند. با این حال امروزه عقیده اکثر صاحب‌نظران بر این است که هوش شناختی در بهترین شرایط، تنها 20% از موفقیت فرد را شامل می‌شود و 80% از موفقیت‌ها وابسته به عواملی دیگر است و چه بسا سرنوشت افراد در بسیاری از مواقع در گرو مهارت‌های هوش هیجانی باشد [3].

هوش هیجانی بالا می‌تواند دورنمای خوبی از موفقیت‌ها و پیشرفت افراد ترسیم کند ولی نمی‌تواند به‌عنوان مقیاسی جهت سنجش موقعیت افراد مورد استفاده قرار گیرد. افرادی که هوش هیجانی بالاتری دارند مهارت‌های اجتماعی بهتر و روابط پایدارتری برقرار کرده و در برخورد با مشکلات بهتر عمل می‌کنند. به‌طور کلی می‌توان گفت هوش هیجانی از چهار مؤلفه اصلی تشکیل شده است. خودآگاهی، خودمدیریتی، مدیریت ارتباطی، آگاهی اجتماعی [4].

آموزش می‌تواند توانایی افراد را در تنظیم و ابراز هیجانات تقویت کند. باید به این مورد توجه کرد که هوش، یک نوع واحد و یکپارچه نیست که بتواند موفقیت در زندگی را تضمین کند، بلکه طیف گسترده‌ای از هوش وجود دارد که سبب موفقیت فرد در حیطه‌های مختلف می‌شود. اگر یک شخص فارغ‌التحصیل ممتازی باشد، نشان می‌دهد او نمرات خوبی در دوران تحصیل در موضوعات محدود گرفته است ولی نمی‌تواند نشان‌دهنده موفقیت فرد در رویارویی با فراز و نشیب‌های زندگی باشد [5].

آموزش‌های سال اول زندگی، نقش کلیدی و حیاتی در این زمینه دارند و آنچه کودکان در سال‌های اول زندگی می‌آموزند، پایه شکل‌گیری هوش هیجانی آنها است و این آموزش، در دوران مدرسه و دانشگاه و در تمام طول عمر به‌صورت محدودتر ادامه می‌یابد. موفقیت فرد در آموزش، چه در مدرسه و چه در سال‌های بعد در محیط دانشگاه، تنها با هوش‌به‌ی (IQ) و ارتباط ندارد بلکه با مهارت‌های هیجانی و اجتماعی، هوش هیجانی مانند داشتن انگیزه لازم، توانایی منتظر ماندن و اطاعت از دستورات و کنترل تکانش، مهارت کمک خواستن از دیگران و بیان نیازهای هیجانی و آموزشی مرتبط می‌باشد [2]. آموزش دانشجویان و دانش‌آموزان در تمام دوره‌ها، به منظور تغییر رفتار، افکار، نگرش‌ها و مهارت‌های آنان صورت می‌گیرد و سرانجام به صورت پیشرفت و عملکرد تحصیلی سنجیده می‌شود. عوامل مختلفی در پیشرفت تحصیلی نقش دارند که هم شامل عوامل درون فردی و هم عوامل محیطی می‌باشند که از آن جمله می‌توان به انگیزه فردی، سطح سواد والدین، شرایط محیطی و خانوادگی، سازگاری و هوش اشاره کرد [6].

پزشکان در دوران تحصیل، آموزش‌های متعددی در جهت انجام نقش‌ها و وظایف خود در نظام سلامت می‌گذرانند. در این دوره‌های آموزشی، تلاش زیادی برای رشد و توسعه شناختی و فنی و حرفه‌ای آنان انجام می‌شود.

مهارت‌های مورد نیاز یک پزشک شامل گوش دادن، ایجاد اطمینان در جهت حفظ اسرار بیمار، نشان دادن همدلی التیام در بیمار است که تنها با کسب علم امکان‌پذیر نیست و اینها مهارت‌هایی هستند که نشانه هوش هیجانی پزشکان می‌باشد و به‌عنوان اساس علم پزشکی است. تعدادی از مطالعات نشان داده‌اند که پزشکان با هوش هیجانی بالا، در رسیدن به اهداف درمانی موفق‌ترند [7]. در تحقیقات انجام شده در کشورهای دیگر هوش هیجانی در دانشجویان رشته پزشکی، با توجه به اهمیت نقش پزشکان در محیط جامعه، اندازه‌گیری شده است. اما به‌طور کلی بررسی رابطه بین هوش هیجانی و موفقیت تحصیلی، حیطه‌ای پرچالش است و پژوهش‌های شکل گرفته در این موضوع اغلب واجد یافته‌های متناقض هستند [1].

محققان دانشگاه Kentucky آمریکا به بررسی تغییرات هوش هیجانی در گروهی از دانشجویان پزشکی دانشگاه Kentucky آمریکا پرداختند و متوجه شدند که این تغییرات، بسیار ناچیز بوده و فرآیندهای آموزشی آن دانشگاه، تأثیر ناچیزی بر هوش دانشجویان داشت، در حالی که هوش هیجانی با آموزش صحیح قابل ارتقاء و بهبود می‌باشد. محققان دانشگاه Washington آمریکا در مورد هوش هیجانی در دانشجویان دستیاری جراحی دانشگاه Washington به تحقیق پرداختند. نتیجه مطالعات این محققان این بود که دانشجویان دستیاری جراحی، هوش هیجانی بسیار بالاتری نسبت به دیگر افراد جامعه داشتند [2].

محققین دیگری نیز در دانشگاه استرالیایی غربی به بررسی هوش هیجانی در دانشجویان پزشکی پرداختند و به این نتیجه رسیدند که هوش هیجانی دانشجویان پزشکی با ادراک و مهارت آنها رابطه‌ای ندارد. در یک مقاله مروری که با بررسی 39 مقاله در دانشگاه Alberta کانادا انجام شد، مشخص شد که هوش هیجانی بر کیفیت یادگیری دانشجویان، توانایی تصمیم‌گیری خلاق، عملکرد در وضعیت‌های بحرانی، کیفیت مراقبت از بیماران و عواقب بیماری بیماران تأثیرگذار است [3].

Parker و همکاران، به بررسی ارتباط بین هوش هیجانی و موفقیت‌های دانشگاهی پرداختند. این محققان مطالعه خود را بر روی 37 نفر از دانشجویان سال اول دانشگاه Ontario انجام دادند و به این نتیجه رسیدند که میزان موفقیت تحصیلی به میزان زیادی، به هوش هیجانی افراد بستگی دارد و هوش هیجانی در فرآیند رقابت برای دستیابی افراد به مقاطع تحصیلی بالاتر می‌تواند تعیین‌کننده باشد [4].

Austin، هوش هیجانی را در 156 نفر از دانشجویان سال اول رشته پزشکی مورد بررسی قرار داد. نتایج این مطالعه نشان داد هوش هیجانی در جنس مؤنث به‌طور بارزی بالاتر از جنس مذکر می‌باشد. در ضمن پس از بررسی، شواهد محدودی نیز در مورد ارتباط بین هوش هیجانی و وضعیت آموزشی افراد شرکت‌کننده به‌دست آمد [8].

در ایران نیز پژوهش‌هایی با موضوعات مشابه انجام گرفته است، اما ابزار پژوهشی مورد استفاده و یا جامعه پژوهش و هدف آن تاحدودی متفاوت بوده است. به‌عنوان مثال ثمری، در مطالعه خود با عنوان «بررسی رابطه هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی در دانشجویان» در سال 1386 به این نتیجه رسید که بین نمره کلی هوش هیجانی و برخی مؤلفه‌های آن با پیشرفت تحصیلی رابطه معناداری در سطح $(p < 0/05)$ وجود داشت. همچنین بین سن با هوش هیجانی در سطح $(p < 0/05)$ رابطه وجود داشت اما در رابطه با هوش هیجانی و جنسیت، رابطه معناداری وجود نداشت $(p < 0/05)$ [1].

گلستان جهرمی نیز در مطالعه خود با عنوان «بررسی رابطه بین هوش هیجانی با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان تیزهوش و عادی» در سال 1387 به این نتیجه رسید که هوش هیجانی دانش‌آموزان با پیشرفت تحصیلی آنان رابطه وجود دارد و میزان این همبستگی در گروه دانش‌آموزان تیزهوش بیشتر از گروه دانش‌آموزان عادی می‌باشد [9].

پس بررسی رابطه هوش هیجانی و موفقیت تحصیلی دغدغه‌ای است که در کشورهای مختلف به آن پرداخته شده است. با توجه به قابلیت ارتقا و تقویت هوش هیجانی، چنین دغدغه‌ای کاملاً منطقی به‌نظر می‌رسد، بنابراین با توجه به اهمیت و نقش هوش هیجانی در موفقیت تحصیلی و محدودیت پژوهش در دانشجویان پزشکی در ایران، این پژوهش صورت می‌گیرد و هدف از مطالعه حاضر، تعیین میانگین هوش هیجانی در کارآموزان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شیراز و ارتباط آن با پیشرفت تحصیلی آنان می‌باشد.

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر از نوع تحقیقات توصیفی-تحلیلی و به‌صورت مقطعی است. جامعه آماری این پژوهش را کلیه دانشجویان دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شیراز در مقاطع استیوودنتی، اکسترنی و اینترنی که در حدود 330 نفر بودند، تشکیل می‌داد. برای محاسبه حجم نمونه، از فرمول برآورد حجم نمونه در جامعه و کوکران استفاده شد و با انجام محاسبات آماری، حجم نمونه معنی‌دار، 115 نفر به‌دست آمد. برای انتخاب تصادفی نمونه، از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای سهمی استفاده شد. به این منظور با توجه

به نسبت جمعیت دانشجویان پزشکی در هر مقطع به کل جامعه، جامعه آماری ضرب در حجم نمونه، تعداد نمونه در مقطع استیودنتی برابر 45 نفر، در مقطع اکسترنی برابر با 30 نفر و در مقطع اینترنی برابر 40 نفر محاسبه گردید. با توجه به احتمال عدم پاسخ‌گویی به پرسشنامه‌ها و عدم برگرداندن آنها، 120 پرسشنامه در میان دانشجویان این سه مقطع دانشکده پزشکی توزیع گردید که از این تعداد 100 پرسشنامه به صورت صحیح تکمیل و بازگردانده شد.

در این پژوهش، جهت اندازه‌گیری هوش هیجانی، از پرسشنامه هوش هیجانی بردبری (Bradberry) استفاده گردید. دلیل استفاده از این ابزار، اعتبار آن در کشور و پوشش مناسب متغیرهای هوش هیجانی مؤثر در پیشرفت تحصیلی بوده که شامل دو بخش می‌باشد. بخش اول شامل اطلاعات دموگرافیک دانشجویان و بخش دوم شامل 28 سؤال با موضوع هوش هیجانی است. پایایی این پرسشنامه در تحقیق گنجی، 88% است [10]. روایی پرسشنامه توسط اساتید و متخصصان این حوزه، مورد تأیید قرار گرفت و پایایی آن نیز در تحقیق منصوری، با استفاده از روش آلفای کرونباخ، 76% بود [9]. این پرسشنامه شامل 4 حیطه اصلی خودآگاهی، خود مدیریتی، آگاهی اجتماعی و مدیریت ارتباطی می‌باشد که سؤالات 1-6، مربوط به مؤلفه خودآگاهی، 7-15، مؤلفه خود مدیریتی، 16-20، مؤلفه آگاهی اجتماعی و 21-28، مربوط به مؤلفه مدیریت ارتباطی است. برای اندازه‌گیری متغیر پیشرفت تحصیلی نیز از شاخص معدل کل دانشجویان استفاده گردید. داده‌های حاصل از پرسشنامه‌ها، پس از توزیع و تکمیل صحیح با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه 14 و آزمون‌های آماری توصیفی، تی مستقل و تحلیل واریانس، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. لازم به ذکر است از تمامی شرکت‌کنندگان در این مطالعه، رضایت آگاهانه برای شرکت در پژوهش اخذ گردید. در ضمن اسامی شرکت‌کنندگان، به صورت محرمانه باقی ماند.

یافته‌ها

بر اساس یافته‌های این پژوهش، 35% (35 نفر) از دانشجویان شرکت‌کننده در مقطع استیودنتی، 28% (28 نفر) در مقطع اکسترنی و 37% (37 نفر) در مقطع اینترنی، مشغول به تحصیل هستند که از این تعداد 31% (31 نفر) مرد و تعداد باقی‌مانده یعنی 69% (69 نفر)، زن هستند (جدول 1). همچنین 48% (48 نفر) از دانشجویان، بومی و 52% (52 نفر) دیگر، غیربومی و ساکن خوابگاه‌های دانشجویی هستند.

جدول 1: فراوانی و درصد اطلاعات توصیفی دانشجویان پزشکی شرکت‌کننده

متغیر	فراوانی	درصد
جنسیت	زن	31
	مرد	69
وضعیت سکونت	بومی	48
	غیر بومی	52

جدول 2: میانگین نمره کل هوش هیجانی بر اساس مقاطع مختلف دانشجویان پزشکی

مقطع تحصیلی	فراوانی	میانگین	انحراف معیار
استیودنت	32	16/27	1/34
اکسترن	24	16/41	0/90
اینترن	29	16/43	0/76
میانگین کل	85	16/37	1/04

بر اساس یافته‌های پژوهش و آزمون تی مستقل با سطح معناداری 0/606، می‌توان بیان کرد که هیچ‌گونه رابطه معناداری بین جنسیت دانشجویان و هوش هیجانی آنان وجود ندارد، به عبارت دیگر، هوش هیجانی این دانشجویان بر حسب جنسیت، تفاوت معناداری نشان نمی‌دهد ($p=0/606$).

همچنین بر اساس آزمون تی مستقل، هیچ‌گونه رابطه معناداری بین هوش هیجانی و وضعیت سکونت دانشجویان مقاطع مختلف پزشکی نیز وجود نداشت. به بیان دیگر، وضعیت سکونت دانشجویان مشتمل بر بومی و غیربومی، تأثیری بر میانگین نمره هوش هیجانی آنان نداشته است ($p=0/557$).

بر اساس آزمون آنوا، بین مقطع تحصیلی دانشجویان (استیودنت، اکسترن) و هوش هیجانی آنان نیز هیچ‌گونه رابطه معناداری وجود ندارد. به عبارت دیگر، دانشجویان پزشکی در مطالعه مختلف تحصیلی از لحاظ هوش هیجانی با یکدیگر تفاوتی ندارند (0/808). میانگین نمره کل هوش هیجانی دانشجویان $16/37 \pm 1/04$ است که با توجه به دامنه نمرات هوش هیجانی (1-103)، میانگین نمره کسب شده، در حد ضعیف می‌باشد. همچنین بالاترین میانگین نمره در مقطع اینترنی ($16/43 \pm 1/76$) و پایین‌ترین میانگین نمره در مقطع استیودنتی ($16/27 \pm 1/34$)، می‌باشد (جدول 2).

جدول 3: رابطه بین هوش هیجانی و وضعیت سکونت دانشجویان پزشکی

سطح معناداری	انحراف معیار	میانگین	تعداد	هوش هیجانی
				وضعیت سکونت
0/557	1/189	16/29	40	بومی
	0/903	16/43	45	غیربومی

همچنین بر اساس نتایج آزمون تحلیل واریانس، مشاهده گردید که بین متغیر مستقل پیشرفت تحصیلی و ابعادش با متغیر هوش هیجانی و ابعاد آن رابطه معناداری وجود ندارد (جدول 3).

جدول 4: توزیع فراوانی، میانگین و انحراف معیار و رابطه ابعاد پیشرفت تحصیلی در دانشجویان مقاطع مختلف پزشکی

سطح معناداری	حداکثر نمره	حداقل نمره	انحراف معیار	میانگین	فراوانی	مقاطع تحصیلی	ابعاد هوش هیجانی
0/673	42	18	5/20	30/26	35	استیودنت	خودآگاهی
	40	20	4/77	30/21	28	اینترن	
	40	18	5/18	31/22	37	اکسترن	
0/731	123	20	16/59	36/26	35	استیودنت	خود مدیریتی
	54	16	7/72	35/36	28	اینترن	
	51	26	6/17	36/30	37	اکسترن	
0/508	20	9	2/23	15/89	35	استیودنت	آگاهی اجتماعی
	21	11	2/32	15/71	28	اینترن	
	19	9	2/46	15/22	37	اکسترن	
0/503	20	9	2/23	15/89	35	استیودنت	مدیریت ارتباطی
	21	11	2/32	15/71	28	اینترن	
	19	9	2/46	15/22	37	اکسترن	
0/808	199	71	20/86	98/29	35	استیودنت	کل هوش هیجانی
	126	71	12/91	97	28	اینترن	
	129	65	12/34	97/95	37	اکسترن	

جدول 5: رابطه بین پیشرفت تحصیلی و ابعاد آن با هوش هیجانی و ابعادش

سطح معنادار	مقدار F	میانگین مجذور	درجه آزادی	مجموع مجزورات	ابعاد پیشرفت تحصیلی	ابعاد هوش هیجانی
0/646	0/439	11/16	2	22/33	بین گروهی	خود آگاهی
		25/44	97	24/67	درون گروهی	
0/935	0/067	8/55	2	17/11	بین گروهی	خود مدیریتی
		127/14	97	12/33	درون گروهی	
0/458	0/787	4/33	2	8/66	بین گروهی	آگاهی اجتماعی
		5/50	97	53/35	درون گروهی	
0/458	0/787	4/33	2	8/66	بین گروهی	مدیریت ارتباطی
		5/50	97	53/35	درون گروهی	
0/949	0/053	13/48	2	26/96	بین گروهی	کل
		255/45	97	24/77	درون گروهی	

بحث و نتیجه‌گیری

در مورد تفاوت جنسیت در هوش هیجانی، نتایج پژوهش حاضر نشان داد که بین هوش هیجانی و جنسیت دانشجویان پزشکی، تفاوت معناداری وجود ندارد. به عبارت دیگر، دختران و پسران دانشجویان در مواجهه با مسائل روزمره، از میزان هوش هیجانی یکسانی بهره می‌برند. این نتایج همسو با نتایج پژوهش دینی، که معتقد است بین زنان و مردان در نمره کل هوش هیجانی تفاوت معناداری وجود ندارد، می‌باشد [11]. در همین راستا، پژوهش بشارت و همکاران نشان داده است که میزان هوش هیجانی در بین دختران و پسران تفاوت چندانی ندارد [12]. Furnham نیز در پژوهشی به این نتیجه رسیده است که بین هوش هیجانی و جنسیت تفاوت معناداری وجود ندارد، اگرچه به نظر می‌رسد که ارتباط هوش هیجانی و جنسیت به مطالعات بیشتری نیاز دارد [13].

در مطالعه حاضر، تفاوتی بین میانگین نمره هوش هیجانی در مقاطع مختلف تحصیلی دانشجویان پزشکی دیده نشد، با این حال میانگین نمره کل هوش هیجانی در مقطع اینترنی بیش از سایر مقاطع بود ($16/43 \pm 0/76$).

بررسی وضعیت متغیر هوش هیجانی در دانشجویان پزشکی نشان داد که به‌طور کلی میانگین نمره هوش هیجانی آنان، کمی بالاتری از حد متوسط یا میانگین مورد انتظار جامعه است (نمره هوش هیجانی $16/37 \pm 1/04$ و حداکثر نمره کل هوش هیجانی 103 است). در تحقیق ادیب حاج باقری و همکاران نیز دانشجویان با کسب نمره $98/27$ که $59/5\%$ نمره اصلی هوش هیجانی بود، در سطح متوسط قرار داشتند که این مورد با توجه به این که هوش هیجانی تا حدودی اکتسابی و تحت تأثیر آموزش است، می‌تواند ناشی از عواملی مثل نحوه قبولی در دانشگاه، نوع آزمون‌ها و نحوه ارزشیابی دانشجویان در دانشگاه‌ها، چگونگی امر آموزش و رشته‌های تحصیلی در دانشگاه‌ها باشد، به‌گونه‌ای که به‌نظر می‌رسد نظام‌های آموزشی و ارزشیابی متفاوت در دانشگاه‌ها تا حدی در ایجاد تفاوت در هوش هیجانی مطالعات مختلف تأثیرگذار است [14].

بررسی رابطه هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی نشان داد که بین هوش هیجانی به‌طور کلی و هر یک از ابعاد آن به تفکیک، با پیشرفت تحصیلی دانشجویان پزشکی و ابعاد آن، رابطه معناداری وجود ندارد. این نتیجه با نتایج تحقیق ادیب حاج باقری و همکاران که به بررسی رابطه هوش هیجانی با پیشرفت تحصیلی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کاشان می‌پردازد، همسو است. به بیان دیگر، ادیب و همکاران، در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که بین این دو متغیر رابطه معناداری وجود ندارد [13]. این نتیجه با نتایج تحقیق Parker, Potters, Sarin, Boyce, Midgely، منصوری، زارع، و ایزدی یزدان آبادی و همکاران، ناهمسو است [9، 15-20]. به عبارت دیگر، نتایج مطالعات این محققان بیانگر آن بود که بین هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی رابطه معناداری وجود دارد. هنگامی که فرد دارای مهارت‌هایی در جهت کنترل عواطف و احساسات منفی خود باشد و همچنین دارای قابلیت‌هایی در جهت ایجاد انگیزه درونی بدون توجه به میزان تقویت‌کننده‌های بیرونی باشد و به توانایی و مهارت‌های ارتباطی خود واقف باشد، این شخص در محیط آموزشی دارای توانایی و موفقیت بیشتر از افراد دیگر است [21].

شاید این امر به دلیل ماهیت شاخص پیشرفت تحصیلی (معدل کل دانشجویان) و وابستگی نتایج این آزمون‌ها با عملکردهای شناختی و به‌خصوص ظرفیت‌های حافظه و یادگیری شخصی دانشجویان پزشکی باشد، درحالی که هوش هیجانی بیشتر با موفقیت فرد در روابط بین فردی، مدیریت ارتباطی و آگاهی‌های اجتماعی فرد ارتباط دارد. بنابراین به‌نظر می‌رسد آشنایی بیشتر با مفهومی هوش هیجانی و مؤلفه‌های آن می‌تواند باعث ارتقای وضعیت موجود گردد. بنابراین لازم است اساتید و مسؤولین دانشگاهی، علاوه بر توجه به هوش شناختی در نظام‌های آموزشی، به مفهوم هوش هیجانی و کاربردی ساختن آن نیز توجه گردد.

به‌عنوان مثال در زمینه خود مدیریتی که یکی از ابعاد هوش هیجانی است و می‌تواند به دلیل اینکه که به فرد امکان کنترل بر ناملایمتهای محیطی را داده و افراد دارای این مهارت از سلامت روان و همچنین روابط اجتماعی گسترده‌ای برخوردارند، می‌توان با آموزش مهارت‌هایی چون کنترل خشم، کنترل تلاش‌ها و تفکر مثبت در کارگاه‌های مختلف مهارت‌های ارتباطی به دانشجویان پزشکی با همکاری اساتید مجرب ارتقا بخشید.

همچنین از نظر مؤلفه آگاهی اجتماعی که در ایجاد و برقراری روابط مثبت با دیگر دانشجویان و داشتن دوستان صمیمی مؤثر است، آموزش مهارت‌هایی چون همدلی، ابراز احساسات، احترام به عقلانیت و تفاوت‌های فردی در دانشگاه از جمله عواملی است که می‌تواند باعث افزایش مهارت‌های ارتباطی و میان فردی شود.

در پایان در خصوص مؤلفه خود آگاهی نیز که همان شناخت مؤثرتر افراد از توانایی‌ها و نقاط قوت خود می‌باشد و می‌تواند باعث انتخاب راهبردهای مناسب یادگیری، نظارت بر آنها و تنظیم وقت برای مطالعه مواد درسی شود، کمک به دانشجویان از طریق اساتید مشاور دانشگاه جهت شناخت توانایی و علائق شخصی می‌تواند به فرد کمک شایانی نماید.

همچنین بسیاری از صاحب‌نظران، از آنجایی که آموزش و پرورش هوش هیجانی در زمان کودکی و بیشتر تحت تأثیر نحوه تعاملات والدین با کودک می‌باشد، به آموزش و توجه به مفهوم هوش هیجانی و افزایش و ارتقای آن به‌خصوص در دوران کودکی، اظهار خوش‌بینی کرده‌اند [22].

بنابراین به‌نظر می‌رسد آموزش و به‌کارگیری مفهوم و مهارت‌های هوش هیجانی در امتحانات پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و عدم توجه و تمرکز صرف بر هوش شناختی، می‌تواند در ارتقای این مهارت‌ها و بهبود وضعیت هوش هیجانی دانشجویان در سطح دانشگاه و کسب موفقیت‌های شغلی در آینده آنان مؤثر باشد، بنابراین بهبود و تقویت مفهوم هوش هیجانی و مهارت‌های آن در سطح دانشگاه یکی از وظایف مهم مسؤولین ذی‌ربط بوده و توجه به آموزش این موضوعات، بسیار ضروری است.

این مطالعه، محدودیت‌ها و نقاط قوتی نیز داشته است. یکی از محدودیت‌های مطالعه حاضر، این بود که پژوهش به صورت یک مطالعه طولی و به شیوه کوهورت انجام نگرفت. همچنین میزان هوش هیجانی دانشجویان پزشکی را با بررسی معدل آن‌ها از ابتدای ورود به دانشگاه تا زمان خروج می‌توانست بررسی شود. در این صورت نتایجی با درجه اطمینان بیشتر و کاربردی‌تر به مسؤولین دانشگاه و خوانندگان مقاله ارائه می‌شد.

یکی از مهمترین نقاط قوت این مطالعه، بررسی معدل تحصیلی دانشجویان پزشکی به‌عنوان یک متغیر بسیار مهم در میزان هوش هیجانی آنان بوده است زیرا در مطالعات مشابه از متغیرهای دیگری جهت اندازه‌گیری پیشرفت تحصیلی استفاده شده است و انجام این مطالعه با این روش و در این گروه از دانشجویان برای نخستین بار در سطح کشور انجام گرفته است.

سپاسگزاری

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه‌ای با شماره طرح 5050-01-01-91 است.

References:

1. Samari AA, Tahmasebi M. The Relationship between Emotional Intelligence & Academic Achievement. *Journal of Mental Health*. 2001;9(35):121-128. [In Persian]
2. Soltarifar A. Emotional Intelligence. *Journal of Mental Health*. 2007;9(35):83. [In Persian]
3. Golmen D. Emotional Intelligence. Parsa N, trans. Tehran: Roshd; 2000.
4. Salehi Sh, Taleghani F, Afghari P, Motevalli, MH. The Relationship between Academic Achievement & Emotional Intelligence in Nursing Students of Isfahan University of Medical Sciences. *Iranian Journal of Medical Education*. 2012;16(1):629-637. [In Persian]
5. Chini Pardaz Z, Ghafourian M, Pasalar P, Keshvarz A. The Relationship between Emotional Intelligence & Academic Achievement in Medical Student of Tehran University of Medical Sciences. *Journal of Education Development Center*. 2001;8(2):167-172. [In Persian]
6. Sharfi N, Ganji H, Hashemian K, Zandi J. Comparison Of Cognitive Intelligence, Creativity & Emotional Intelligence In Predicting Academic Achievement of Students. *Journal of Psychology in Industry & Organization*. 2012;2(6):17-29. [In Persian]
7. Bastin VA, Brans Nicholas R, Nettelbeck T. Emotional Intelligence Predicts Life Skills, But Not As Well As Personality and Cognitive Abilities. *Personality & Individual Differences*. 2005;39(6):1935-1145.
8. Austin EJ, Evans P, Golwater R, Petter VA. Preliminary Study of Emotional Intelligence Empathy and Exam Performance in First Year Medical Students. *Personality and Individual Differences*. 2005;39(8):1395.
9. Golestan Jahromi F, Pour Shahriari M, Asghar Nejad Farbod AS. Relationship between Emotional Intelligence and Academic Achievement in Different Students. *Journal of Psychological Researches*. 2008;5(1):79-98. [In Persian]
10. Potters RK. Impact of Emotional Intelligence in School Success. *Educational Science*. 2010; 75 (1):201-225.
11. Dini F. The Relationship between Academic Achievement & Style Crisis with Emotional Intelligence in Students of Alzahra University [Master Thesis]. Tehran: Alzahra University; 2005. P. 51. [In Persian]
12. Besharat MA, Reza Zadeh MR, Firouzi M, Habibi M. The Effect of Emotional Intelligence on Mental Health & Academic Achievement in Transition from High School to College. *Journal of Psychological Sciences*. 2005;4(4):13-26. [In Persian]
13. Furnham A. Gender Differences In Measured And Self- Estimated Trait Emotional Intelligence. *Sex Roles: A Journal of Research*. 2000; 42 (1):449-461.

14. Adib Haj Bagheri M, Lotfi, MS. The Relationship between Emotional Intelligence & Academic Achievement in Students of Kashan University of Medical Sciences. *Journal of Psychological Sciences*. 2013;13(9):303-709. [In Persian]
15. Kaplan A, Midgely E. Emotional Intelligence and School Success [Internet]. 2002 [cited 1991 June 03; updated 2002 Feb 02]. Available from: www.shrmatlant.org.
16. Boyce P. Emotional Learning and School Success [Internet]. 2002 [cited 2002 May 03; updated 2002 Aug 23]. Available from: www.temple.edu.
17. Sarin C. Emotional Competence: The Handbook of Emotional Intelligence. Sanfrancisco: Jossey-bass, Willy Company; 2000.
18. Parker DA, Summerfeldt LJ, Hogan MJ, Majeski SA. Emotional Intelligence and Academics Success: Examining the Transition from High School to University. *Personality and Individual Differences*. 2004;36(1):163-172.
19. Mansouri R. Standardization of Emotional Intelligence in Students of Tehran University with Academic Achievement [Master thesis]. Tehran: Psychology School, Tehran University; 2002. [In Persian]
20. Zare M. The Study of Emotional Intelligence & Academic Achievement [Master thesis]. Tehran: Tehran Psychological Institute; 2011. [In Persian]
21. Izadi Yazdan Abadi A, Abolghsemi M, Mirali Rostami O. The Relationship between Emotional Intelligence & Academic Achievement in Student of Military University. *Journal of Military Psychology*. 2011;2(5):17-27.
22. Golman D. Emotional Intelligence. New York: Bantam Books; 1995.

Archive of SID